

Kriminalomsorgens utdanningscenter handlet i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven da de avsto søker på grunn av medisinerbruk

Saksnr. 10/2095

Lovgrunnlag: diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 4

Dato for uttalelse: 6. juni 2011

X hevder at Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) handlet i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven da de avsto søknaden hennes ved opptak til Fængselsskolen, fordi X bruker medisinen Zoloft.

Likestillings- og diskrimineringsombudet har kommet frem til at det ikke er i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 4 å stille krav til god psykisk helse. Ombudet har derimot kommet til at Kriminalomsorgens utdanningscenter handlet i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 4, da de ikke ga X en tilfredsstillende individuell vurdering av søknaden på grunn av en antatt/ nedsatt psykisk funksjonsevne som følge av bruk av medisinen Zoloft.

OMBUDETS UTTALELSE

Sakens bakgrunn

Ombudets fremstilling av sakens bakgrunn er basert på partenes skriftlige redegjørelser til ombudet.

Fengselsskolen er en lønnet toårig utdanning. Aspirantene tilsettes etter Statens regelverk og blir utdannet fengselsbetjenter etter fullført og bestått skolegang. Tidlig i utdanningen skal aspirantene ut i praksistjeneste i et fengsel. Etter et fem ukers forkurs utfører aspirantene de samme oppgavene med tilhørende ansvar som fengselsbetjenter.

Fengselsskolen har på sin nettside utarbeidet en oversikt over opptakskrav til Fengselsskolen, se <http://www.krus.no/no/Fengselsskolen/Hoyremeny/Krav/Opptakskrav/>. Ombudet har innhentet informasjon om søknadsprosess og opptakskrav fra nettsiden.

Om søknadsprosessen fremgår følgende:

“På bakgrunn av søknaden, innkalles de aktuelle kandidatene til opptaksprøve. Denne prøven består av fysiske tester, skriftlige oppgaver og en individuell samtale med opptaksnemnda. Nemnda kommer så frem til sin konklusjon etter en samlet vurdering av søknaden, de innsendte papirer og opptaksprøven. Hele aspiranttiden er å betrakte som prøvetid, og det vil bli foretatt kontinuerlig vurdering av egnethet.

Det stilles videre krav til at man består en fysisk funksjonstest som inneholder styrkeøvelser og en utholdenhetsprøve. I tillegg må man ha god helse og god vandel. Helse attest og uttømmende politiattest må først fremlegges ved tilsagn om opptak.”

Under kategorien “ofte stilte spørsmål – helsekrav” fremgår følgende:

“Det er nødvendig for fengselsbetjenter å ha god helse for å kunne ivareta egen og andres sikkerhet i fengslet. På bakgrunn av “Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven)”, som trådte i kraft 1. januar 2009, tar Fengselsskolen imot søknader også fra personer med nedsatt funksjonsevne. Hver søker vil bli vurdert individuelt. Kriminalomsorgens aspirantnemnd er avhengig av god dokumentasjon for å vurdere den enkelte. Søkere med eksempelvis diabetes, epilepsi og stoffskifteforstyrrelser må selv dokumentere, via spesialist, sin tilstand og videre prognose. Denne dokumentasjonen vil inngå som en del av en helhetsvurdering av kandidaten.”

X søkte seg til Fengselsskolen høsten 2010, og var på opptaksprøver den 17. november 2010. X besto de fysiske testene med gode resultater. Det er enighet om at hun fikk avslag på søknaden fordi hun bruker medisinen Zoloft.

Zoloft er i følge felleskatalogens pasientutgave beskrevet slik:

“Zoloft inneholder virkestoffet sertralin. Sertralin tilhører en gruppe legemidler som kalles selektive serotonin reopptakshemmere (SSRI). Disse legemidlene brukes til å behandle depresjon og/eller angstlidelser. Zoloft kan brukes til å behandle:

- *Depresjon og forebygging av tilbakefall av nye episoder med depresjon (hos voksne)*
- *Sosial angstlidelse (hos voksne)*
- *Post-traumatisk stresslidelse (PTSD) (hos voksne)*
- *Panikklidelse (hos voksne)*
- *Tvangslidelse (OCD) (hos voksne og barn/ungdom i aldersgruppen 6 til 17 år)*

Partenes syn på saken

X:

X hevder at hun ble utsatt for usaklig forskjellsbehandling da hun ble avvist som aktuell søker til Fengselsskolen fordi hun bruker medisinen Zoloft.

X viser til at hun gjorde det veldig bra på de fysiske testene og at hun ble videre innkalt til intervju. På intervjuet fikk hun spørsmål om hun var nervøs og hvordan de fysiske testene hadde gått. Hun fikk så beskjed om at hun ikke var aktuell til Fengselsskolen fordi hun bruker medisinen Zoloft. Intervjuet ble deretter stoppet, og hun fikk umiddelbart avslag. Intervjuets varighet var på ca. fem minutter, mens de andre kandidatene ble intervjuet i ca. en halv time. X har i redegjørelse til ombudet skrevet at hun bruker medisinen Zoloft grunnet en mild depresjon. X mener at hun ble diskriminert fordi hun ikke fikk et intervju og en individuell vurdering på lik linje med de andre kandidatene som bestod de fysiske testene.

Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS):

Kriminalomsorgens utdanningscenter hevder at de har gitt X en individuell vurdering av søknaden om opptak til Fengselsskolen.

X var en av totalt 2013 kandidater som søkte på stilling som aspirant ved hovedopptak høsten 2010. Det var 153 kandidater som ble tatt opp. Kriminalomsorgens aspirantnemnd, tilsettingsorganet som tilsetter aspiranter, valgte å innkalle X som en av de 500 som de mente var best kvalifiserte. De mener at X er vurdert etter de samme krav som stilles til alle søkere til Fengselsskolen. Den første vurderingen baserer seg utelukkende på det utfylte søknadsskjemaet, samt innsendt dokumentasjon fra skoler og fra arbeidserfaring. I det elektroniske søknadsskjemaet blir kandidatene informert om at det kreves god helse for å være i stand til å ivareta sikkerheten i et fengsel. Kandidatene blir deretter spurt om de har hatt langvarig sykdom eller sykdomstilstand. Mange svarer ja på dette spørsmålet og forklarer omfanget av sykdommen. X svarte avkreftende på spørsmålet. Det var først på opptaksdagen at Aspirantnemnda ble kjent med at X bruker den sentralstimulerende medisinen Zoloft.

Fengselsskolen viser til at en fengselsbetjents oppgaver krever at betjentene er robuste psykisk sett. Fengselsbetjentene er ansvarlige for sikkerheten i fengselet, både for egen, kollegers, de innsatte og besøkendes sikkerhet. I tillegg skal fengselsbetjentene legge forholdene til rette for at innsatte selv skal klare å endre sine handlingsmønstre, og avstå fra kriminalitet. De må da sette seg inn i den enkelte innsattes kriminalitet og den enkeltes bakgrunn. Fengselsbetjentene opplever i stor grad at det er krevende å måtte konfrontere kriminelle på de områder der de føler seg sårbare. Dette er et krevende samfunnsoppdrag og de som utfører denne jobben må være trygge på seg selv og ha en god fysisk- og psykisk helse.

KRUS viser til at Zoloft, i følge Felleskatalogens pasientutgave på internett, kan brukes til å behandle depresjon og/eller angstlidelser, se nærmere under sakens bakgrunn. KRUS opplyser at Kriminalomsorgens aspirantnemnd etter en individuell helhetsvurdering av Xs søknad, kom til at hun ikke tilfredsstiller opptakskravet til psykisk helse i den tiden hun benytter Zoloft. De viser til at hun er velkommen som søker når hennes helsesituasjon er forbedret og hun ikke lenger benytter, eller har behov for, medisiner som Zoloft.

KRUS oppgir at det også var en annen kandidat som ble avvist på samme opptaksdag, fordi hans helsetilstand ikke var forenlig med fengselsbetjentyrket, og videre intervju og vurdering

var derfor ikke hensiktsmessig. KRUS skriver i sin redegjørelse at de som en konsekvens av ombudets forespørsel, vil innføre enkelte endringer ved neste opptak. I stillingsutlysningen vil de spesifisere kravet til god helse. I tillegg vil de be kandidatene om å vedlegge søknadens egenerklæringsskjema om helse på søknadstidspunktet.

Rettslig grunnlag

Ombudet kan gi uttalelse om et forhold er i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven eller ikke, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 tredje ledd, jf. § 1 annet ledd nr. 3.

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven:

Direkte og indirekte diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne er forbudt, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 4 første ledd.

Med direkte diskriminering menes at en handling eller unnlattelse har som formål eller virkning at personer på grunn av nedsatt funksjonsevne blir behandlet dårligere enn andre blir, er blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon.

Med indirekte diskriminering menes enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlattelse som fører til at personer på grunn av nedsatt funksjonsevne stilles dårligere enn andre.

Forskjellsbehandling som er nødvendig for å oppnå et saklig formål, og som ikke er uforholdsmessig inngripende overfor den eller dem som forskjellsbehandles, anses ikke som diskriminering etter loven her. Forskjellsbehandling i arbeidslivet må i tillegg være nødvendig for utøvelsen av arbeid eller yrke, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 4 fjerde ledd.

Dersom det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at det har skjedd diskriminering, skal det legges til grunn at diskriminering har funnet sted, hvis ikke den som er ansvarlig for handlingen sannsynliggjør at det likevel ikke har skjedd diskriminering, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 13.

En påstand om diskriminering er ikke nok til at ombudet kan konkludere med at det er "grunn til å tro" at diskriminering er skjedd. Påstanden må støttes av andre opplysninger eller sakens omstendigheter for øvrig.

Ombudets vurdering

Ombudet skal ta stilling til om Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) har handlet i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne etter diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (DTL) § 4 første ledd, da de avsto søknaden til X fordi hun bruker medisinen Zoloft.

Innledningsvis vil ombudet slå fast at både antatt og nedsatt psykisk funksjonsevne er vernet under lovens definisjon av nedsatt funksjonsevne, jf. Ot.prp. nr. 44 (2007-2008) s. 88.

X hevder at KRUS ikke har gitt en tilstrekkelig individuell vurdering av hennes søknad på lik linje med de andre kandidatene som var på intervju.

Dersom ombudet finner at det er *grunn til å tro* at nedsatt funksjonsevne har hatt betydning for at X fikk avslag på sin søknad om opptak til fengselsskolen, går bevisbyrden over på KRUS. KRUS må da *sannsynliggjøre* at diskriminering likevel ikke har skjedd.

KRUS har bekreftet at X fikk avslag på sin søknad om opptak til Fengselsskolen fordi hun bruker medisinen Zoloft. Ombudet finner det ikke tvilsomt at X er *stilt dårligere* på grunn av en antatt /nedsatt funksjonsevne, når hun mister sin mulighet til å konkurrere om opptak til Fengselsskolen fordi hun bruker medisinen Zoloft.

Det neste spørsmålet ombudet må ta stilling til er om forskjellsbehandlingen i dette tilfellet er saklig, nødvendig og ikke uforholdsmessig inngripende.

Vurderingen er todelt. For det første må ombudet vurdere om helsekravene for opptak til Fungselsskolen i seg selv er i strid med DTL § 4. For det andre må ombudet vurdere om avslaget på Xs søknad var saklig, nødvendig og ikke uforholdsmessig inngripende ovenfor henne sett i forhold til de funksjonskrav som stilles til en fengselsbetjent.

Kravet til god psykisk helse

Spørsmålet er om kravet til god psykisk helse i seg selv er saklig og nødvendig, ut i fra de funksjonskrav som stilles til en fengselsbetjent.

Kravene til god psykisk helse er gitt med utgangspunkt i en fengselsbetjents arbeidsoppgaver. Ombudet finner det ikke tvilsomt at det er saklig å stille krav til god psykisk helse til fengselsbetjenter. En forutsetning for å sikre at kravene ikke går lenger enn nødvendig, er at de underliggende faglige begrunnelsene er oppdaterte og videre at testene som brukes for å rangere søkerne, er faglig anerkjent.

Fengselsbetjentene har et stort ansvar for sikkerheten i fengselet.

De må være i stand til å ivareta både egen og kollegers sikkerhet, samt påse at andre ansatte grupper og besøkende opplever fengselet som trygt. Ombudet kan ikke overprøve de faglige vurderingene som ligger til grunn for de helsekrav som oppstilles for opptak til Fungselsskolen.

Ombudet finner etter dette at kravet til god psykisk helse er saklig og nødvendig ut i fra en fengselsbetjents arbeidsoppgaver. Ombudet kan heller ikke se at kravet til god psykisk helse er uforholdsmessig inngripende ovenfor søkerne.

Kravet til god psykisk helse er i seg selv, ikke i strid med DTL § 4.

Spørsmålet er så om avslaget på opptak til fengselsskolen var saklig, nødvendig og ikke uforholdsmessig inngripende ovenfor X, sett i forhold til de funksjonskrav som stilles til en fengselsbetjent?

KRUS har lagt til grunn at X bruker Zoloft og avvist henne på dette grunnlag.

Som vist til under sakens bakgrunn brukes medisinen Zoloft til å behandle depresjon og/eller angstlidelser. Sett hen til at en fengselsbetjents arbeidsoppgaver er å ivareta sikkerheten i fengselet, vil det etter ombudets vurdering være en fare for at både depresjon og angstlidelser kan få en negativ innvirkning på utførelsen av en fengselsbetjents arbeidsoppgaver, og svekker sikkerheten i fengselet. Ombudet mener på denne bakgrunn at det fremstår som både saklig og nødvendig at søkere ikke bruker medikamenter som kan påvirke deres evne til å ivareta krevende arbeidsoppgaver. Det vil derfor kunne være både saklig og nødvendig å avslå en søknad dersom søkeren har en nedsatt psykisk funksjonsevne og bruker medisinen Zoloft.

Spørsmålet er likevel om et tilnærmet skjematisk avslag på søknaden, utelukkende basert på opplysningen om bruk av Zoloft er uforholdsmessig inngripende overfor X. Vurderingen beror på om X fikk en tilstrekkelig individuell vurdering av sin funksjonsevne, sett opp mot de funksjonskrav som stilles til en fengselsbetjent.

KRUS har ikke bestridt Xs påstand om at intervjuet varte i kun fem minutter, mens de andre kandidatene ble intervjuet i ca. en halv time. KRUS mener imidlertid at Kriminalomsorgens aspirantnemnd foretok en individuell helhetsvurdering av Xs søknad ut fra en fengselsbetjents arbeidsoppgaver.

Ombudet stiller seg imidlertid tvilende til hvor godt grunnlag KRUS hadde for å gi en reell individuell vurdering av Xs psykiske funksjonsevne, blant annet om årsaken til at hun bruker Zoloft, hvor lenge hun har brukt medikamentet og hvor mye hun bruker. At KRUS kjenner til medisinen og dens bivirkninger gjennom fellekatalogens pasientutgave, gir etter ombudets vurdering ikke tilstrekkelig informasjon for å kunne vurdere Xs funksjonsevne sett opp mot en fengselsbetjents arbeidsoppgaver.

Ombudet er etter dette kommet til at avslaget på Xs søknad om opptak til Fengselsskolen, er uforholdsmessig inngripende ovenfor X fordi de ikke har gitt en tilstrekkelig individuell vurdering av søknaden.

Ombudet vil avslutningsvis presisere at ombudet med dette ikke har tatt stilling til om X etter en individuell vurdering ville oppfylt vilkårene for opptak til Fengselsskolen.

Konklusjon

Likestillings- og diskrimineringsombudet konkluderer med at Kriminalomsorgens utdanningssteder krav til god psykisk helse, i seg selv, ikke er i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 4. Ombudet har derimot kommet til at Kriminalomsorgens utdanningssteder handlet i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 4, ved ikke å gi X en tilfredsstillende individuell vurdering av søknaden på grunn av en antatt/ nedsatt psykisk funksjonsevne som følge av bruk av medisinen Zoloft.

Likestillings- og diskrimineringsombudet har ikke kompetanse til å ilegge erstatnings- og/eller oppreisningsansvar. Spørsmål om erstatning og/eller oppreisning avgjøres av domstolene, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 16, jf. § 17.

Ombudet oppfordrer likevel KRUS til å gjennomgå sine rutiner for hvordan de vurderer kandidater som antas å ha, eller som har, en nedsatt psykisk funksjonsevne. Ombudet oppfordrer også KRUS til å utarbeide rutiner for å innhente fagkompetanse fra lege dersom de vurderer å avslå en kandidat på medisinsk grunnlag.

Ombudet ber om tilbakemelding **innen 27. juni 2011**, på forslag til nye rutiner, dersom *Kriminalomsorgens utdanningssteder* velger ikke å bringe saken inn for Likestillings- og diskrimineringsnemnda.

Oslo, 06.06.2011

Sunniva Ørstavik

Likestillings- og diskrimineringsombudet